

Marlena Gołębiowska

Państwa bałtyckie – kolebka innowacji w Europie Środkowej

Państwa bałtyckie utrzymują stabilną pozycję wśród najbardziej innowacyjnych państw Europy Środkowej – i czerpią z tego wymierne korzyści. Innowacyjna gospodarka jest bowiem kluczowym instrumentem w kształtowaniu wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmacnianiu konkurencyjności gospodarek. Szczególnym przypadkiem jest Estonia, postrzegana jako – Dolina Krzemowa nad Morzem Bałtyckim. Poziom i dojrzałość cyfryzacji w Estonii okazały się szczególnie istotne w dobie pandemii COVID-19.

Imperatyw innowacji. Potocznie innowacje kojarzą się z wprowadzeniem nowego, innego niż dotychczas rozwiązania, ze zmianą na lepsze. Ich definicję precyzuje Podręcznik Oslo¹ (*Oslo Manual*), czyli międzynarodowy podręcznik metodologiczny z dziedziny badań statystycznych innowacji. We wstępie do jego najnowszego, czwartego wydania można przeczytać o „imperatywie innowacji” umieszczanym w centrum programów politycznych decydentów całego świata. Wynika to z rosnącej roli innowacji we wszystkich sektorach gospodarki i w codziennym życiu obywateli.

Ich znaczenie podkreśla też Komisja Europejska. Powołując się na badania makroekonomiczne, wskazuje, że innowacje przyczyniają się od dwóch trzecich do czterech piątych wzrostu gospodarczego w krajach rozwiniętych. Innymi słowy – ok. 85% wzrostu wydajności w tych gospodarkach wynika z innowacji. W konsekwencji ich wspieranie jest centralnym elementem programów polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2014-2020, czego dowodzi kwota ok. 65 mld euro przeznaczona w tej perspektywie na badania naukowe i innowacje (na dzień 15 czerwca ponad 2,3 mld euro trafiło do państw bałtyckich; blisko 9,5 mld euro do Polski)².

Poziom innowacyjności państw bałtyckich. W Europie skoordynowane badania wspólnotowe na temat innowacji (*Community Innovation Survey*, CIS), oparte na Podręczniku Oslo, prowadzi Eurostat. Najnowsze dane wskazują, że więcej niż co trzecie przedsiębiorstwo zatrudniające 10 lub więcej pracowników, działające w 2016 r. w państwach Europy Środkowej, było innowacyjne – dokładnie 34,7% (dotyczy to 11 państw, zgodnie z kolejnością w tym zestawieniu są to: Litwa, Chorwacja, Estonia, Czechy, Słowenia, Słowacja, Łotwa, Węgry, Bułgaria, Polska i Rumunia). Na tym tle dwa państwa bałtyckie plasują się znacznie powyżej średniej – 50,5% firm litewskich prowadzi działalność innowacyjną i 47,7% estońskich. Odbiega jedynie Łotwa z odsetkiem na poziomie 30,3%. Niemniej w ostatnich latach podejmowanych jest tam szereg inicjatyw na rzecz rozwoju środowiska innowacyjnego. Średnia wskaźnika CIS dla całej UE wynosi natomiast 50,6%.

Innym miernikiem innowacji dla państw UE jest tworzony przez Komisję Europejską Sumaryczny Indeks Innowacji (*Summary Innovation Index*, SII). Jest on obliczany na podstawie ponad 20 wskaźników cząstkowych. Wśród nich bada się elementy niezbędne do zaistnienia innowacji, czyli zasoby ludzkie, systemy badawcze, ich finansowanie i wsparcie, a także wysiłki innowacyjne przedsiębiorstw oraz efekty ich działalności. Rezultatem badania jest zaklasyfikowanie poszczególnych państw do jednej z czterech grup: liderów innowacji, zaawansowanych, umiarkowanych bądź też skromnych innowatorów. W tym zestawieniu spośród państw bałtyckich wyraźnie wyróżnia się znajdująca się w gronie zaawansowanych innowatorów Estonia, która zajmuje 12. miejsce wśród państw UE i 1. wśród państw Europy Środkowej. Co więcej, Estonia przoduje w całej UE na tle niektórych wskaźników będących składowymi SII, np. pod względem stopnia zaangażowania MŚP we współpracę innowacyjną. Innowacje, zwłaszcza w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych, zależą często od współpracy między publicznymi instytucjami badawczymi i firmami oraz pomiędzy samymi firmami. I to właśnie pod względem tych przepływów wiedzy w ramach sektora MŚP Estonia jest liderem w całej UE. Natomiast Litwa i Łotwa zajmują kolejno 21. i 24. miejsce w zestawieniu SII i znajdują się w gronie umiarkowanych innowatorów (podobnie jak Polska, która zajęła 25. miejsce).

¹ OECD, Eurostat (2018), *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*, www.oecd.org/science/oslo-manual-2018-9789264304604-en.htm [dostęp: 15.06.2020].

² European Commission, European Structural & Investment Funds, <https://cohesiondata.ec.europa.eu/themes/1#> [dostęp: 15.06.2020].

Na tle świata, według Globalnego Wskaźnika Innowacji (*Global Innovation Index*, GII) prezentującego dane dla 126 gospodarek, w 2019 r. państwa bałtyckie zajęły następujące miejsca: Estonia – 24., Łotwa – 34., Litwa – 38. W przypadku Estonii jest to ponownie najlepszy wynik wśród państw Europy Środkowej (poszczególne państwa regionu zajęły od 24. do 50. miejsca w tym zestawieniu; Polska – 39.).

Wzór cyfrowej rewolucji. Przykładem skutecznego wdrażania innowacji jest transformacja Estonii w „e-stonię”, czyli w jedno z wiodących państw na świecie pod względem cyfryzacji. W 2005 r. przeprowadzono tam pierwsze na świecie wybory przez internet, w 2008 r. utworzono Centrum Doskonalenia Obrony Cybernetycznej NATO (*NATO's Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence*), w 2012 r. wprowadzono pierwszy kompleksowy system nauczania programowania komputerowego w szkołach podstawowych. To również w Estonii jako start-upy narodziły się takie firmy, jak np.: Skype, Transferwise, Pipedrive, Fortumo, Erply, Taxify czy Lingvist.

Co warte podkreślenia, wymienione osiągnięcia dotyczą państwa z najmniejszym nominalnym PKB spośród wspomnianych państw Europy Środkowej oraz 157. państwa na świecie pod względem liczby ludności (!). W publikacjach na ten temat wskazuje się, że drogę Estonii do cyfryzacji uitorowały zaufanie społeczne – zarówno wzajemne, jak i do instytucji państwowych – oraz otwartość na inne państwa i ich obywateli. Ta pierwsza kwestia wymagała stabilnego, przejrzystego prawa i niewielkiej biurokracji. Druga realizowana była zgodnie z tymi samymi zasadami, tyle że w stosunku do obcokrajowców. Według raportu International Internations 2019 Estonia jest najlepiej ocenianym przez imigrantów państwem pod względem cyfrowym. Przyczyniają się do tego takie instytucje jak np. Międzynarodowy Dom Estonii (*International House of Estonia*, IHE), ale także dostępność usług administracyjnych lub rządowych (według raportu 94% obcokrajowców w Estonii ocenia je pozytywnie w porównaniu do średniej ocen na świecie wynoszącej 55%). W związku z tym Estonia stała się popularnym kierunkiem emigracji zarobkowej – zwłaszcza dla wysoko wykwalifikowanych pracowników.

Innowacje w reakcji na pandemię. Podczas gdy wiele państw Europy Środkowej zostało zmuszonych do odbycia przyspieszonych „lekcji” w dziedzinie łączności, umiejętności cyfrowych, działań w internecie, informatyzacji przedsiębiorstw i cyfrowych usług publicznych (zob. „Komentarze IeŚ”, nr 162), Estonia większość z nich już dawno odrobiła. Np. jeszcze przed pandemią COVID-19 wszystkie estońskie szkoły korzystały z cyfrowych narzędzi edukacyjnych, a usługi publiczne były w przeważającej mierze poddane cyfryzacji: od kwestii podatkowych po usługi medyczne.

Estonia w innowacyjny sposób reagowała także w początkowej fazie pandemii. Już w dniu, w którym ogłoszono stan wyjątkowy (13 marca), rząd estoński otworzył hackathon „Hack the Crisis”. Jest to wydarzenie skierowane do programistów, które ma na celu budowanie oprogramowania o określonej wcześniej tematyce lub rozwiązującego określony problem. W ciągu dwóch dni dołączyło do niego ponad tysiąc specjalistów, a wiele z zaproponowanych przez nich rozwiązań zostało szybko wdrożonych, np. odpowiadający na pytania związane z pandemią chatbot Suve czy platforma CovidHelp, łącząca wolontariuszy z osobami potrzebującymi pomocy.

W czasie kryzysu Estonia, wspólnie z państwami bałtyckimi i nordyckimi, bezpłatnie udostępniła pozostałym państwom swoje cyfrowe narzędzia edukacyjne³. Własny „cyfrowy znak” pozostawiła także podczas obrad Rady Bezpieczeństw ONZ. Mowa o opracowanej w Estonii platformie Hybridity, która została wykorzystana do organizowania wirtualnych spotkań Rady (zob. „Komentarze IeŚ”, nr 202).

Wnioski. Kluczowym czynnikiem w kształtowaniu konkurencyjności gospodarek jest ich innowacyjność. Pod tym względem w Europie Środkowej przodują państwa bałtyckie, szczególnie Estonia. Najmniejsze spośród analizowanych tu państw – zarówno pod względem liczby mieszkańców, powierzchni, jak i nominalnego PKB – jest liderem we wdrażaniu innowacji, zwłaszcza cyfrowych, i otwiera zestawienie najbardziej konkurencyjnych gospodarek, dzięki czemu zyskuje coraz większą uwagę inwestorów. W najnowszym globalnym raporcie na temat konkurencyjności gospodarek (*Global Competitiveness Report*) Estonia zajęła 30. pozycję na 141 badanych państw – najwyższą wśród państw Europy Środkowej. Litwa i Łotwa zajęły kolejno 39. i 41. miejsce (Polska – 37.).

³ Ich pełna lista dostępna jest pod adresem: <https://education-nation.99math.com/>.